

**Raftul
Denisei**

Colecție coordonată de
DENISA COMĂNESCU

F. SCOTT FITZGERALD
MARELE
GATSBY

Traducere din engleză de
MIRCEA IVĂNESCU

Cu o prefață a autorului
tradusă de
RADU PARASCHIVESCU

HUMANITAS
fiction

Prefață*

Pentru cineva care și-a petrecut viața profesională în lumea ficțiunii, solicitarea de-a „scrie o prefață“ e tentantă din multe puncte de vedere. Scriitorul de față cedează unuia dintre ele; cu toată cumpănirea pe care-o poate mobiliza, el se va referi la criticii din mijlocul nostru, încercând să se deplaseze cât mai centripet cu putință în jurul romanului care urmează în acest volum.

Din capul locului, trebuie spus că nu am motive să bombăn din cauza „presei“ pe care a avut-o vreuna dintre cărțile mele. Dacă lui Jack, căruia i-a plăcut precedenta mea carte, nu i-a plăcut aceasta, ei bine, lui John, care mi-a disprețuit precedenta carte, aceasta, în schimb, *i-a plăcut*; prin urmare, rezultatul final e cam același. Dar cred că scriitorii din generația mea au fost răsfățați în această privință, trăind într-o perioadă generoasă, în care s-a găsit loc berechet pentru argumentări nesfârșite pe tema ficțiunii – un loc creat în mare măsură de H.L. Mencken, din cauza dezgustului resimțit pentru ceea ce trecea drept critică înainte să apară el și să-și creeze

* Scrisă în 1934 pentru o reeditare a *Marelui Gatsby* – singura apărută în SUA în timpul vieții lui F. Scott Fitzgerald –, această prefață viza un dublu scop: să răspundă criticilor aduse romanului său din 1925, dar și celor privitoare la *Blândețea nopții*, care văzuse lumina tiparului cu câteva luni înainte.

un public. Acești scriitori au fost stimulați de curajul și de dragostea lui enormă și profundă pentru literatură. Acum șacalii smulg deja bucăți din ceva ce fac imprudența să considere un leu pe moarte, dar nu cred că sunt mulți cei de vârsta mea care să nu-l privească respectuos sau care să nu regrete că a ieșit din joc. A avut un punct de vedere despre orice nou demers al unui nou-venit; a comis multe greșeli – de pildă, subaprecierea inițială a lui Hemingway –, dar s-a prezentat cu cele trebuincioase; n-a fost nevoit să se întoarcă niciodată după uneltele de lucru.

Iar acum, după ce-a lăsat romanul american să-și poarte singur de grijă, nu are cine să-i ia locul. Dacă scriitorul de azi chiar ar trebui să țină cont de eforturile unor fixiști politici gata să-i arate valorile unei meserii pe care a practicat-o din tinerețe, ei bine, dragilor, atunci s-ar cuveni să-l puneți la zid și să-l împușcați când se crapă de ziuă.

În ultimii ani însă, lucrurile acestea sunt mai puțin descurajatoare decât lașitatea crescândă a recenziilor. Subplătiți și suprasolicitați, aceștia dau impresia că nu le pasă de cărți, și a fost întristător să vedem cum talente de ultim moment ale romanului – Nathanael West, Vincent McHugh și mulți alții – s-au stins din cauză că n-au avut o scenă pe care să se producă.

Mă apropiu de ideea principală, și anume că aș vrea să le transmit acelor care vor citi acest roman o atitudine de cinism sănătos față de recenziile contemporanilor. Fără să fie vorba de un orgoliu deplasat, omul își poate permite să îmbrace o armură în orice profesie. Mândria e tot ce-ți rămâne, și dacă accepți să-ți fie compromisă de cineva care mai are de compromis o duzină de orgolii până la prânz, nu faci decât să te expui multor dezamăgiri de care meseriașii hârșiți au învățat să se ferească.

Așa stau lucrurile și cu romanul de față. Fiindcă paginile lui nu erau dolda de nume mari ale unor lucruri mari, iar subiectul nu-i privea pe fermieri (care erau eroii clipei), s-au pronunțat cu ușurătate judecăți care n-aveau legătură cu critica, fiind simple încercări de exprimare ale unor oameni care nu prea avuseseră prilejul de a-și da cu părerea. Felul cum cineva poate să-și asume răspunderea de-a fi romancier fără o atitudine exactă și concisă față de viață e un mister pentru mine. Felul cum un critic poate să-și asume în câteva ore un punct de vedere față de o viziune care includea douăsprezece aspecte diferite ale vieții sociale pare ceva prea dinozaurian ca să i se dea voie să umbrească singurătatea îngrozitoare a unui autor tânăr.

Ca să mă apropii și mai mult de cartea aceasta, o femeie care n-ar fi putut nici măcar să scrie corect o scrisoare în engleză a prezentat-o ca pe o carte de citit doar de către cei care se duc la cinematograful din cartier. Sunt mulți scriitori tineri care au parte de acest tip de critică, în loc să se facă vreo apreciere cu privire la lumea imaginației în care ei, scriitorii, își dau silința, cu mai mult sau mai puțin succes, să trăiască – o lume pe care Mencken a consolidat-o pe vremea când ne purta de grijă.

Acum, că această carte este reeditată, autorul ține să spună că nu i s-a întâmplat niciodată să-și păstreze conștiința artistică atât de pură cum a făcut-o în cele zece luni în care a lucrat la ea. La recitare, îți dai seama cum ar fi putut fi îmbunătățită cartea, dar fără să te simți vinovat de o cât de mică abatere de la adevăr așa cum l-am văzut eu – adevărul sau mai bine zis *echivalentul* adevărului, încercarea de-a dobândi onestitatea imaginației. Tocmai recitisem prefața lui Joseph Conrad la

Negrul de pe Narcis și tocmai primisem reproșuri din partea criticilor care simțeau că textul meu fusese scris în așa fel încât să împiedice toate raporturile cu oameni maturi dintr-o lume matură. Dar, Dumnezeu, era textul meu și era singurul lucru asupra căruia puteam să intervin.

Ceea ce am scos din el, atât la modul concret, cât și sub aspect emoțional, ar constitui un alt roman!

Cred că este o carte onestă, ceea ce înseamnă că nu mi-am folosit virtuozitatea ca să obțin un efect anume și, ca să mă mai laud o dată, nu am apăsat foarte tare pe pedala emoțiilor, ca să evit vederea lacrimilor prelingându-se din găvanul ochiului stâng sau chipul lătăreț și prefăcut ivindu-se din spatele vreunui cap de personaj.

Dacă există o conștiință curată, o carte poate supra-viețui – cel puțin din punctul de vedere al sentimentelor pe care le provoacă. Dimpotrivă, dacă acea conștiință e încărcată, citești recenziile și iei din ele doar ceea ce-ți place. În plus, dacă scriitorul e tânăr și dispus să învețe, aproape toate recenziile au valoare, inclusiv cele care par nedrepte.

Autorul acestor rânduri a fost dintotdeauna un „autentic“ al meseriei, iar asta îl determină să creadă că lucrul cel mai eficient pe care l-a putut face a fost să trăiască profund în lumea imaginației. Există mulți alți oameni plămădiți la fel, pentru a da expresie explorărilor intime, din categoria:

- Ia te uită – e aici!
- Am avut-o sub ochi.
- *Așa* a fost și nu altfel!
- Ba nu, a fost așa.

„Uite! Asta-i picătura de sânge de care ți-am spus.“

— „Oprîți totul! Uite străfulgerarea din ochii fetei
ăleia, uite răsfrîngerea de care-o să am parte întotdeauna
din amintirea acelor ochi.“

— „Dac-ai alege să regăsești acel chip în suprafața
incapabilă de răsfrîngere a unui lighean, dac-ai alege să
faci imaginea și mai neclară cu un strop de sudoare, da-
toria criticului ar fi să-ți recunoască intenția.“

— „Nimeni n-a mai simțit așa ceva – spune scriitorul
tânăr –, dar *eu* am făcut-o; sunt mândru ca un soldat care
intră-n luptă; fără să știu dac-o să fie cineva acolo care să
decerneze medalii sau măcar să consemneze faptul.“

Dar în același timp ține minte, tinere: nu ești primul
om care s-a trezit singur-singurel.

F. SCOTT FITZGERALD

Baltimore, Md.

august 1934

Marele Gatsby

*Atunci îmbracă veșmânt aurit, dacă asta o mișcă;
De te poți înălța, înalță-te și pentru ea
Până strigă: „Iubitule, iubitul meu înveșmântat
în aur, înălțat în țării,
Trebuie să fi al meu!“*

THOMAS PARKE D'INVILLIERS*

* Thomas Parke D'Invilliers este unul dintre personajele din primul roman al lui F. Scott Fitzgerald, *Dincoace de Paradis*.

Din nou, ZELDEI

Capitolul I

Pe vremea când eram mai tânăr și mai influențabil, tata mi-a dat un sfat care de atunci mi-a rămas mereu prezent în minte.

— Ori de câte ori ai poftă să critici pe cineva, mi-a spus, ține seama că nu toți oamenii au avut avantajele de care te-ai bucurat tu.

Atât și nimic mai mult – dar cum totdeauna ne-am înțeles foarte bine din puține cuvinte, mi-am dat seama că voia să spună mult mai mult. Urmarea este că am tendința de a nu judeca și condamna pe nimeni, obicei datorită căruia am izbutit să pătrund multe caractere ciudate, dar am și căzut pradă multor pisălogi înveterați. O minte sucită descoperă și profită repede de această calitate când se întâmplă s-o întâlnească la un om normal, și așa s-a făcut că în anii studenției am fost acuzat – pe nedrept – că sunt o fire interesată și abilă, pentru motivul că necunoscuți cu apucături stranii îmi destăinuiau necazurile lor ascunse. Cea mai mare parte a confidențelor ce mi se făceau erau spontane – și adeseori când îmi dădeam seama, după anumite semne sigure, că o destăinuire de natură intimă se arată la orizont, mă prefăceam că mi-e somn, că sunt absent sau pornit să-i iau peste picior, căci destăinuirile tinerilor sau, cel puțin, termenii în care sunt făcute poartă de obicei pecetea

plagiaturii și sunt marcate de vădite omisiuni. Cine nu judecă și nu condamnă lasă loc unor speranțe nelimitate. Și astăzi încă, mi-e teamă că voi încerca nu știu ce pierdere dacă dau uitării faptul că – așa cum, din snobism, susținea tata și așa cum, din snobism, repet și eu – la naștere simțul cuviinței în ceea ce are el fundamental ne este hărăzit tuturor în egală măsură.

Și acum, după ce m-am lăudat astfel cu spiritul meu de toleranță, trebuie să recunosc că are și el o limită. Comportarea noastră poate să se rezeme pe o stâncă de neclintit sau să plutească pe o mlaștină nesigură, dar, dincolo de un anumit punct, nu-mi pasă pe ce se întemeiază. În toamna trecută, când m-am înapoiat de pe Coasta de Est, aș fi dorit ca toată lumea să poarte uniformă și să aibă o ținută morală ireproșabilă; nu mai doream incursiuni pline de peripeții în inimile oamenilor și prilejul de a afla lucruri de nimeni știute. Numai Gatsby, bărbatul care dă numele său acestei cărți, a făcut excepție de la această regulă – Gatsby, care reprezenta tot ceea ce îmi stârnește cel mai sincer dispreț. Dacă a avea personalitate înseamnă un șir neîntrerupt de acțiuni încununate de succes, atunci acest om avea într-adevăr ceva splendid, o sensibilitate acută față de toate promisiunile existenței, o sensibilitate asemenea acelor complicate aparate care înregistrează cutremurele de pământ de la o depărtare de zece mii de mile. O asemenea receptivitate n-are nimic în comun cu acea impresionabilitate placidă pe care o înnobilăm numind-o pompos „temperament creator“; dimpotrivă, Gatsby avea o extraordinară vocație pentru speranță, era stăpânit de o febră romantică așa cum n-am mai întâlnit și e probabil că nu voi mai întâlni vreodată la altcineva. Nu, Gatsby

s-a dovedit până la urmă a fi un om adevărat; și numai ce-l umbrea pe Gatsby, numai praful murdar stârnit de visurile lui m-a făcut să-mi pierd un timp interesul pentru durerile zadarnice și pentru efemerele bucurii ale semenilor mei.

Provin dintr-o familie de oameni bogați, stabilită de trei generații într-un orașel din Vestul Mijlociu. Carraway-ii alcătuiesc un fel de clan, iar tradiția familiei afirmă că suntem coborâtori ai ducilor de Buccleuch, dar fondatorul ramurii din care mă trag a fost de fapt fratele bunicului, care s-a stabilit aici în '51, și-a trimis un înlocuitor în Războiul Civil și a pus bazele comerțului angro cu articole de fierărie cu care se ocupă astăzi tata.

Nu l-am cunoscut niciodată pe acest frate al bunicului, însă se spune că îi seamăn – invocându-se ca argument portretul aspru care atârnă în biroul tatei. Am absolvit universitatea la New Haven în 1915, exact un sfert de veac după tatăl meu, și la scurt timp după aceea am participat la minunata migrație teutonică întârziată, cunoscută sub denumirea de război mondial. Am gustat atât de intens contraincursiunea noastră, încât și după întoarcerea de pe front continuam să fiu stăpânit de neastâmpăr. Vestul Mijlociu nu mi se mai părea centrul incandescent al lumii, ci doar o periferie sordidă a universului – așa că m-am hotărât să mă mut pe Coasta de Est și să învăț arta speculațiilor la bursă. Toți cunoscuții mei făceau afaceri la bursă și de aceea am presupus că bursa ar putea să mai asigure încă o existență. Unchii și mătușile mi-au discutat intenția ca și cum ar fi fost vorba de alegerea școlii pentru un copil și în cele din urmă au spus: „De, mda“, cu fețe foarte grave, ezitante. Tata s-a învoit să mă finanțeze timp de un an și, după

mai multe amânări, în primăvara lui '22 m-am instalat pentru totdeauna, după cum credeam eu, pe Coasta de Est.

Cuminte ar fi fost să-mi găsesc întâi un apartament în oraș, însă cum vremea era frumoasă și cum veneam dintr-o regiune cu pajiști întinse și arbori prietenoși, atunci când un tânăr coleg de birou mi-a propus să închiriem împreună o casă într-una din așezările suburbane, ideea mi s-a părut excelentă. Tot el a găsit și casa – un bungalow destul de coșcovit – cu optzeci de dolari pe lună. În ultimul moment însă, firma l-a detașat la Washington, așa că m-am stabilit singur. Aveam un câine – de fapt l-am avut doar câteva zile, căci pe urmă a fugit –, un automobil Dodge destul de vechi și o servitoare finlandeză care-mi făcea curat și-mi pregătea micul dejun și care, trebăluind la mașina electrică de gătit, mormăia nu știu ce pe limba ei.

M-am simțit singur o zi sau două, până când într-o dimineață, un necunoscut, stabilit prin partea locului probabil după mine, m-a oprit pe stradă.

— Cum ajung la West Egg? m-a întrebat el dezorientat.

L-am lămurit. Dar, văzându-mi după aceea de drum, nu m-am mai simțit singur și străin. Eram o călăuză, un cunoscător al locurilor, unul dintre pionierii coloniei. Fără să știe, omul acela îmi conferise dintr-odată cetățenia locului.

Și astfel, în zilele acelea însorite, urmărind explozia înfrunzirii copacilor, ca la cinematograful când filmul rulează repede, am fost pătruns de acea convingere, destul de răspândită, că viața avea să înceapă din nou odată cu vara.

Pe de o parte, aveam mult de studiat, iar pe de altă parte, simțeam cum trag sănătate în piept din aerul proaspăt, atât de tonic. Mi-am cumpărat o duzină de tomuri despre finanțe, tehnică bancară și acțiuni și efecte, care, așa cum stăteau înșirate pe raftul bibliotecii în legăturile lor roșii și aurii, ca niște monede noi, îmi făgăduiau parcă dezvăluirea unor taine orbitoare, pe care nu le cunoscuseră decât Midas, Morgan și Mecena. Mai aveam intenția laudabilă să citesc multe alte cărți pe lângă acestea. La universitate avusesem oarecare preocupări publicistice – o dată scrisesem o serie de editoriale foarte solemne și categorice în revista *Yale News* – și acum aveam de gând să reiau acest fel de activitate, și mă și vedeam redevenind un specialist limitat la un domeniu temeinic stăpânit, ceea ce se numește un om bine pregătit. O asemenea formulă nu reprezintă de fapt o simplificare brutală – în fond viața pare că promite mult mai mult când o privești de la o singură fereastră.

A fost numai o întâmplare faptul că închiriasem o casă într-una din cele mai ciudate comunități ale Americii de Nord. Locuința mea se găsea pe acea insuliță prelungă și zgomotoasă care se întinde la răsărit de New York – și pe care se află, printre alte curiozități naturale, două formațiuni geologice neobișnuite. La douăzeci de mile de oraș se află două ouă uriașe, identice ca formă, despărțite doar de un golfuleț, cu bazele înmuiate în cea mai blândă apă sărată pe care o poți găsi în Emisfera Vestică – întinsa pânză de apă a strâmtorii Long Island. Nu sunt două ovale chiar perfecte – ca și oul din povestea lui Columb, amândouă sunt turtite la capătul unde se sprijină pe pământ – însă asemănarea fizică dintre ele constituie probabil o sursă de uimire continuă pentru

pescărușii ce zboară pe deasupra lor. Pentru viețuitoarele neînăripate, un fenomen și mai interesant este însă că, în afară de formă și mărime, nu au nici o altă asemănare.

Eu locuiam pe oul dinspre apus, West Egg – cel mai puțin monden, deși formula este prea superficială pentru a exprima contrastul bizar și aproape sinistru dintre ele. Locuința mea se afla chiar la marginea oului, la numai cincizeci de iarzi de strâmtoare, literalmente strivită între două vile uriașe, care se închiriau cu 12 000-15 000 de dolari pe sezon. Cea din dreapta era o construcție colosală din toate punctele de vedere – o imitație a vreunei primării de epocă din Normandia, cu un turnuleț într-o parte semețindu-se nou-nouț de sub un breton rar de iederă sălbatică, o piscină de marmură și peste patruzeci de acri de pajiște și grădină. Era vila lui Gatsby. Sau, mai bine zis, întrucât nu-l cunoșteam pe Gatsby, era o vilă locuită de un domn cu acest nume. Casa în care stăteam eu era o adevărată oroare, însă fiind o oroare de dimensiuni reduse, fusese ignorată de snobii doritori să se stabilească aici, astfel că beneficiam de o perspectivă deschisă spre mare, de o priveliște parțială spre pajiștea vecinului meu și de vecinătatea consolatoare a milionarilor – toate acestea pentru optzeci de dolari pe lună.

Dincolo de golful care despărțea cele două ouă scânteiau palatele luxoase din East Egg, iar cronica acestei veri începe cu adevărat în seara când am traversat golful pentru a lua cina în familia lui Tom Buchanan. Daisy îmi era un fel de verișoară îndepărtată, iar pe Tom îl cunoșcusem la universitate. Îndată după război petrecusem chiar două zile în casa lor din Chicago.

Pe lângă diferite alte însușiri fizice, soțul ei se remarcase ca unul dintre cei mai desăvârșiți jucători de rugby la New Haven – într-un fel fusese o personalitate națională, unul dintre acei indivizi care ating la douăzeci și unu de ani un grad atât de înalt de perfecțiune într-un anumit domeniu, încât după aceea nimic din ceea ce fac nu mai pare la înălțime. Familia lui era peste măsură de bogată – chiar și la universitate larghețea cu care își cheltuia banii fusese un motiv de critică –, însă acum părăsise orașul Chicago, îndreptându-se spre Est cu o hotărâre, cu o energie care-ți tăia aproape răsflarea, de pildă, cumpărase o herghelie de ponei de polo din Lake Forest. Îți venea greu să crezi că un om din generația mea putea fi atât de bogat, încât să-și permită asemenea excentricități.

N-am înțeles niciodată de ce se stabiliseră pe Coasta de Est. Petrecuseră un an în Franța fără vreun motiv deosebit, apoi hoinăriseră de colo-colo, oprindu-se nerăbdători și neliniștiți oriunde se juca polo și oriunde întâlneau mai mulți oameni bogați laolaltă. De data aceasta se stabiliseră definitiv, cum îmi explicase Daisy la telefon, însă nu o crezusem – nu puteam ști ce se ascunde în inima ei, dar simțeam că Tom avea să alege mereu dintr-un loc într-altul, căutând, cu o tristețe nelămurită, acea dramatică tensiune a meciurilor de rugby de odinioară, în care nu avea să mai joace niciodată.

Și așa se întâmplă că, într-o seară caldă, am traversat golful spre East Egg să-mi vizitez doi vechi prieteni, pe care de fapt nici nu-i cunoșteam prea bine. Locuința lor era încă și mai complicată decât mă așteptasem: o vilă colonială în stil georgian, zugrăvită cochet în roșu și alb, cu fața spre golf. Pajiștea începea chiar de pe coastă și se

întindea pe vreun sfert de milă, cuprinzând cadrane solare, ziduri de cărămidă, vesele grădini de flori – și în cele din urmă ajungea la vilă, ridicându-se pe zidurile ei laterale în valuri de viță sălbatică, de parcă nu și-ar fi putut opri avântul cu care alergase spre ea. Fațada vilei era un lung șir de uși de sticlă, care scânteiau acum în răsfrângerii aurii, larg deschise spre după-amiaza străbătută de adieri calde, și acolo chiar, în fața ușii de la intrare, mă aștepta Tom Buchanan în costum de călărie, într-o atitudine caracteristică, bine înfipt pe picioarele depărtate.

Se schimbase din anii studenției. Vedeam acum un bărbat voinic de vreo treizeci de ani, cu părul de culoarea paiului, cu o gură cam aspră și un fel de a fi cam arogant. Fața îi era însuflețită de ochii scânteietori, disprețuitori, și privirea trufașă îl făcea să aibă aerul că se apleacă mereu înainte, cu agresivitate. Croiala efeminată a hainelor de călărie nu reușea să-i ascundă musculatura de uriaș – părea că nu mai încapă în cizmele bine lustruite, întinse gata-gata să rupă șireturile, și-i vedeai mușchii jucând când i se mișca umărul sub haina subțire. Avea un trup capabil de eforturi enorme, un trup agresiv.

Și glasul – un tenor cam răgușit – sporea această impresie. Păstra întotdeauna în voce, chiar și când vorbea cu cei care-i erau simpatici, o nuanță de dispreț, și-mi aduceam aminte că la New Haven întâlnisem oameni care-l urau din toate puterile.

„Să nu crezi că părerea mea predomină, părea că spune cu întreaga-i făptură, să nu crezi asta din cauză că sunt mai puternic și am reușit în viață mai bine decât tine.“

Pe vremuri, făcuserăm amândoi parte din aceeași asociație a studenților din ultimii ani și, fără a fi ajuns vreodată intimi, mi se păruse atunci că avea o părere bună

Cuprins

Prefață	5
Capitolul I	17
Capitolul II	41
Capitolul III	58
Capitolul IV	82
Capitolul V	105
Capitolul VI	123
Capitolul VII	141
Capitolul VIII	179
Capitolul IX	199